

N:o 34.

Ank. till Riksd. kansli den 19 februari 1904, kl. 5 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af torp under förra kaptensbostället Helgesta n:is 1 och 2 i Södermanlands län.

(I. A.)

I en till Riksdagen aflåten, till statsutskottets förberedande behandling öfverlemnad proposition (n:o 19) af den 4 december 1903 har Kungl. Maj:t under återopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för samma dag föreslagit Riksdagen medgifva, dels att följande sju under förra kaptensbostället Helgesta n:is 1 och 2, om tillhopa 2 mantal, i Stigtomta socken och Jönåkers härad af Södermanlands län lydande torp, nämligen Myskdalen och Dalstugan i Lunda socken, Mosstorp i Stigtomta socken samt Åhlgölet, Pelltorp, Kultorpstugan och Villkärrstugan i Björkviks socken måtte afhändas kronan och till vederbörande innehafvare med äganderätt upplåtas under villkor:

att torpen blefve, där sådant ej redan ägt rum, på innehafvarnes bekostnad i behörig ordning genom landtmäteriförrättning till läge och gränser bestämda samt å marken utstakade;

att till kronan såsom köpeskilling för torpen erlades tjugu gånger det belopp, som enligt nu gällande arrendekontrakt motsvarade torpens i penningar bestämda dagsverksskyldighet, för år räknadt;

att, sedan den för hvarje af dessa torp beräknade köpeskilling blifvit till fullo erlagd, köpebref skulle af Kungl. Maj:ts befallningshafvande utfärdas, med rätt för köparen att tillträda torpet den 14 mars, som inträffade näst efter det köpet ägt rum; dock att köpebref ej finge meddelas förr, än nuvarande innehafvarens åbo- och besittningsrätt blifvit behörigen ådagalagd, eller innan sig visat, att ofvanberörda, i afseende å torpens affattning till läge och gränser samt utstakning å marken stadgade villkor blifvit i behörig ordning fullgjorda;

att köparen ensam vidkändes lagfartskostnaderna och andra med köpet förenade utgifter; samt

att de försålda torpen finge ägas och besittas såsom allmänt frälse utan dagsverksskyldighet;

dels ock att de genom torpens föryttring inflytande medel skulle användas till inköp för kronans räkning af skogbärande eller till skogsodling tjänlig mark.

Till förenämnda statsrådsprotokoll har departementschefen i detta ärende anfört följande:

»Till förra kaptensbostället 2 mantal Helgesta n:is 1 och 2 i Stigtomta socken och Jönåkers härad af Södermaulands län höra nio s. k. åbotorp, nämligen Myskdalen och Dalstugan i Lunda socken, Simbo i Tuna socken, Mosstorp i Stigtomta socken samt Åblgölet, Heden, Pelltorp, Kulltorpstugan och Villkärrstugan i Björkviks socken. Beträffande dessa torp har Eders Kungl. Maj:t, hvad angår de åtta förstnämnda torpen, genom resolution den 6 augusti 1875 och, hvad Villkärrstugan angår, genom resolution den 3 mars 1882 i nåder förklarad, att, sedan det om bostället Helgesta då gällande arrendekontrakt med 1895 års midfasta tilländagått, innehafvarne af ofvanberörda, till bostället dagsverksskyldiga torp finge antagas såsom kronoåbor å desamma mot åtnjutande af de i kammarkollegii kungörelse den 29 februari 1808 stadgade förmåner och med rättighet att utgöra den lägenheterna åliggande dagsverksskyldighet i penningar.

Sedermera har domänstyrelsen vid utfärdande af nytt arrendekontrakt angående Helgesta den 25 maj 1894 omsatt torpens dagsverksskyldighet i penningränta och föreskrifvit, att densamma årligen från och med den 14 mars 1895 skulle utgå af

Myskdalen	med	kronor	47: 62
Dalstugan	»	»	28: 80
Simbo	»	»	40: —
Mosstorp	»	»	100: —

Åhlgölet	med	kronor	74: 17
Heden	»	»	58: 83
Pelltorp	»	»	27: 03
Kulltorpstugan	»	»	29: 50
Villkärrstugan	»	»	64: 73.

Den penningränta eller afgäld, som af torpen sålunda numera utgår, uppbäres af arrendatorn af Helgesta. Uti nyssnämnda arrendekontrakt har stadgats, bland annat, att arrendatorn vore skyldig att, därest under arrendetiden vederbörande myndighet skulle finna dagsverksskyldigheten till egendomen för torpen eller för ett eller flera af dem böra upphöra, afstå den rätt, som i afseende å sådant torp blifvit arrendatorn genom samma kontrakt tillerkänd, utan annan ersättning än att han ägde för de återstående arrendeåren njuta afkortning å arrendet, motsvarande den lösen, som utginge för de torpet åliggande dagsverken.

Uti en till Eders Kungl. Maj:t ingifven skrift hafva nu innehafvarne af följande af ifrågavarande torp, nämligen: Carl Petter Olsson för Myskdalen, Johan Erik Olsson för Dalstugan, Per Gustaf Larsson för Mosstorp, Göran Oscar Andersson för Åhlgölet, Carl Fredrik Andersson för Pelltorp, Fredrik Reinhold Fredriksson för Kulltorpstugan samt Per August Eriksson för Villkärrstugan i underdånighet anhållit, att nämnda sju torp måtte få, i öfverensstämmelse med hvad Eders Kungl. Maj:t och Riksdagen enligt nådigt bref den 10 maj 1901 medgifvit i fråga om vissa allmänningsorp under Väderbrunns kungsladugård, till innehafvarne med äganderätt såsom allmänt frälse försäljas; och hafva sökandena, under framhållande att de för köpen af torpen under Väderbrunn bestämda löseskillingar, eller tjugu gånger den årliga afgälden, syntes sökandena ganska betungande, förklarar, att, i händelse löseskillingarna för nu ifrågavarande torp ej kunde sättas lägre, sökandena vore villiga erlægga motsvarande belopp, men tillika på anförda skäl hemställt, huruvida icke löseskillingarna kunde nedsättas till exempelvis femton gånger den årliga afgälden.

Öfver ifrågavarande ansökning har kammarkollegium genom nådig remiss anbefallts att efter vederbörandes hörande afgifva underdånigt utlåtande; och har kollegium ej mindre låtit höra arrendatorn af egendomen Helgesta, hvilken förklarar sig icke hafva något att mot bifall till ansökningen erinra, än äfven inhämtat underdåniga yttranden af fögderiförvaltningen i orten och Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länet, af hvilka fögderiförvaltningen tillstyrkt bifall till ansökningen under enahanda villkor, som stadgats i afseende å torpen under

Väderbrunn, samt Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande, under framhållande att det skulle lända åbotorparne till stort gagn att få med full äganderätt förvärfva torpen, tillstyrkt, att samtliga ofvannämnda nio torp måtte, hvart och ett till sin innehafvare, med äganderätt upplåtas mot köpeskillning, som Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande ansett skäligen böra fastställas till tjugu gånger det belopp, som motsvarade torpets i penningar bestämda årliga dagsverksskyldighet.

Sedan härefter landtmäteristyrelsen uti till kammarkollegium på anmodan afgifvet yttrande meddelat, att vissa af ifrågavarande torp blifvit genom landtmäteriförrättning i behörig ordning till läge och gränser bestämda, men att beträffande några af dem så icke syntes vara förhållandet, hafva uti till kollegium inkomna skrifter ej mindre Näfvekvärns bruks aktiebolag förklarar sig villigt skatteköpa torpet Simbo på af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande föreslagna villkor, äfven Jönåkers härads allmänningsstyrelse förmålt sig icke hafva något att erinra mot skatteköp af de ifrågavarande torpen, under förutsättning att ingen betesrätt på allmanningen komme att tillerkännas torpens blifvande ägare.

Kommarkollegium har den 24 sistlidne september i ärendet afgifvit underdånigt utlåtande och däruti till en början meddelat, att omförmälda nio lägenheter, med undantag af Villkärrstugan, i senast fastställda jordebok för länet blifvit med anteckning om dagsverksskyldigheten upptagna bland kronoegendomar under enskild disposition; att torpet Villkärrstugan, som ej förekomme i nya jordeboken, i åtskilliga äldre jordeböcker redovisats inom Björkviks socken under kronotitel såsom oskattlagdt torp, likaledes med anteckning om dagsverksskyldigheten till Helgesta; att torpen Myskdalen, Dalstugan, Åhlgölet, Heden, Pelltorp, Kulltorpstugan och Villkärrstugan tillkommit såsom intagor å Jönåkers häradsallmänning, hvaremot torpen Mosstorp och Simbo vore belägna, det förra å utmarken till skattehemmanet Öfvervalinge n:o 1, dock utan att vara i hemmanets skatt och ränta inbegripet, samt det senare torpet å den inom Tuna socken befintliga del af Jönåkers allmänning, hvilken del emot rekognitionsafgift tillagts Näfvekvärns bruk och sedermera efter föregången skattläggning till hemmantal blifvit under namn af Nyängen skattesåld under bruket; att, hvad vidare anginge torpet Simbo, kammarkollegium, enligt beslut den 17 november 1868, låtit bero vid Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvandes den 30 mars sistnämnda år gifna, kollegii pröfning underställda utslag, hvarigenom torpet Simbo eller Simonstorp såsom dagsverksskyldigt under Helgesta förklarats skola i jordeboken kvarstå, med anteckning, att detsamma vore under

namn af Lilla Måsebro skattlagdt jämte rekognitionsskogshemmanet Nyängen, samt att torpet Dalstugan genom byte mot Simbo kommit under Helgesta och af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande genom utslag den 10 april 1755 förklarats skola tillsvidare brukas under bostället på lika sätt som dittills skett.

Vidkommande härefter själfva hufvudsaken och därvid först frågan om försäljning af torpet Simbo, har kammarkollegium funnit det med skäl kunna ifrågasättas, huruvida detta torp fortfarande kunde anses vara dagsverksskyldigt under Helgesta, helst Simbo genom skatteköp af rekognitionsskogshemmanet Nyängen öfvergått i privat ägo; och har kollegium på grund häraf hemställt, att framställningen i denna del ej måtte till någon Eders Kungl. Maj:ts vidare åtgärd föranleda.

Beträffande åter de öfriga åtta torpen, har kammarkollegium, i likhet med öfrige i ärendet hörde vederbörande, tillstyrkt, att desamma måtte få till innehafvarne försäljas under enahanda villkor, som blifvit stadgade i afseende å ofvan omförmälda försäljning af torp under Väderbrunn.

Domänstyrelsen, som på grund af nådig remiss den 6 nästlidne november i ärendet afgifvit underdånigt utlåtande, har däruti rörande torpet Heden meddelat, att, efter det arrendatorn af Helgesta år 1896 hos styrelsen anmält, att innehafvaren af detta torp Erik Vilhelm Persson, hvilken enligt ofvan åberopade nådiga resolution den 6 augusti 1875 medgifvits, i likhet med innehafvare af andra torp bland de nu ifrågasvarande, rätt att, sedan det om Helgesta då gällande kontrakt med 1875 års midfasta tilländagått, antagas till kronoåbo, underlåtit fullgöra honom såsom innehafvare af Heden åliggande skyldigheter, styrelsen låtit till vederbörande häradsrätt instämman bemälda Persson med yrkande, att han måtte förklaras hafva förverkat sin åborätt till torpet och förpliktas därifrån afflytta, hvilken talan, efter det Persson under rättegången affidit, fullföljts mot hans stärbhusdelägare, samt att Eders Kungl. Maj:ts och Rikets Svea hofrätt, där ändring af häradsrättens i saken meddelade utslag blifvit sökt, enligt dom den 7 mars 1902, som vunnit laga kraft, funnit Persson hafva förverkat besittningsrätten till torpet samt förpliktat hans stärbhusdelägare att från torpet afflytta vid äfventyr att eljest varda på egen bekostnad därifrån vräkta; och har domänstyrelsen med afseende härå och då arrendatorn af Helgesta, hvilken ej lämnats tillfälle att yttra sig öfver förslaget om Hedens försäljning, numera vore enligt det om Helgesta utfärdade arrendekontrakt berättigad att själf antaga torpare å Heden, hvilket emellertid, såvidt styrelsen hade sig bekant, ej ännu skett, hemställt, att den

framställning, som i ärendet gjorts rörande torpet Heden, ej måtte till någon Eders Kungl. Maj:ts åtgärd föranleda; tilläggande domänstyrelsen att, då ifrågavarande torp vore beläget på långt afstånd från de till Helgesta hörande hemman i annan socken än dessa, antagligt vore, att torpet, om det nu bibehölles, komme att vid utgången af löpande arrendeperiod för Helgesta försälas i enlighet med bestämmelserna i nådiga skrifvelsen angående lägenheters upplåtande från kronans jordbruksdomäner den 25 september 1896.

I afseende å öfriga nu ifrågavarande torp har domänstyrelsen instämt uti hvad kommarkollegium hemställt.

Enligt af de i ärendet hörda myndigheterna föreslagen grund skulle köpeskillingen för hvart och ett af ifrågavarande torp, med undantag af torpen Simbo och Heden, hvilka, på grund af hvad om dem i ärendet blifvit utredt, icke torde nu till försäljning böra ifrågakomma, uppgå till följande belopp, nämligen:

för Myskdalen	till	kronor	952: 40
» Dalstugan	»	»	576: —
» Mosstorp	»	»	2,000: —
» Åhlgölet	»	»	1,483: 40
» Pelltorp	»	»	540: 60
» Kulltorpstugan	»	»	590: —
» Villkärrstugan	»	»	1,294: 60»

På grund af hvad sålunda i ärendet förekommit hemställde departementschefen, som ansåg, att det af Kungl. Maj:ts befallningshafvande väckta förslaget om försäljning af torpen Simbo och Heden icke borde till vidare åtgärd föranleda, om aflåtande till Riksdagen af nu ifrågavarande proposition.

Utskottet hemställer,

att hvad Kungl. Maj:t i förevarande hänseende föreslagit må af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 19 februari 1904.

På statsutskottets vägnar:

P. PEHRSON.